

S. GRENKAMP - KORNFIELD

członek

Wszechświatowego Komitetu Językowego dla Esperanta
i Paryskiego Towarzystwa Lingwistycznego

KOMPLETNY SAMOUCZEK
JĘZYKA

ESPERANTO

ZE ZBIOREM

WYRAŻEŃ HANDLOWYCH i RADJOWYCH
Z PRZEDMOWĄ PROF. A. COTTON
członka Francuskiej Akademji Nauk

WYDANIE PIERWSZE

1930

WYDAWNICTWO — ELDONEJO
ESPERANTISTA VOĈO
JASŁO

811.922 (07)

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE
COPYRIGHT BY S. GRENKAMP - KORNFELD 1930

DRUKARNIA WYDAWNICZA — KALISZ, UL. WARSZAWSKA 14

*Profesorowi Doktorowi
Odo Bujwidowi
tę skromną pracę
poświęca
autor*

P R Z E D M O W A

Byłoby zupełnie zbytecznem polecać esperantystom polskim samouczek p. Grenkamp-Kornfelda. Jego nazwisko jest nam wszystkim dobrze znane. Jest on jednym z najlepszych mówców esperanckich, autorem wielu dzieł w tym języku, a m. in. współautorem *Kompleta Gramatiko kaj Vortfarado de Esperanto i Plena Vortaro de Esperanto*. P. Grenkamp-Kornfeld jest również członkiem Wszechświatowego Komitetu Językowego dla esperanta.

Chciałbym jednak wyróżnić i gorąco polecić ten samouczek tym w Polsce, którzy nie są esperantystami,—albo raczej tym, którzy jeszcze nimi nie są.

Zwracam się zwłaszcza do kół intelektualnych i naukowych, które przedewszystkiem powinny dać dobry przykład.

Polska od chwili swego powstania, odkąd tylko stała się wielkim narodem, zrozumiała, że „duch rządzi światem”. Czyniła wszystko dla rozwoju intelektualnego oraz dla technicznego zorganizowania pracy naukowej. Wszyscy uczeni, którzy zwiedzali nowe urządzenia laborato-

ryjów polskich, stwierdzają to z gorącym podziwem. Jestem przekonany, że wszyscy, którzy pracują w tych laboratoriach, zarówno profesorowie jak i studenci, są przyjaciółmi Postępu i że rzeczy nowe ich nie przerażają. Pragnąłbym, aby oni bezstronnie i bez żadnego uprzedzenia zastanowili się nad rozwiązaniem wielkiego problemu w kwestji języka międzynarodowego, jakie nam urzeczywistnia esperanto. Zagadnienie to z tem większą siłą narzuca się nam w dobie obecnej, kiedy co chwila radio przynosi nam głosy z dalekich krajów.

Nie wątpię, że uczeni polscy nabiorą przekonania, iż esperanto rozwiązuje doskonale ten problemat. Jest to język prosty, łatwiejszy do nauki, niż jakikolwiek inny język obcy. A co więcej, posiadanie go ułatwia naukę innych języków, ma się rozumieć, o ile kto uważa to jeszcze za wskazane. Jest to język żywy, oparty na zasadach ustalonych przez Zamenhofa, język, którym dziś mówią ludzie wszystkich krajów.

Będąc esperantystą od 23-ch lat, stwierdzałem to niejednokrotnie. Miałem bowiem sposobność rozmawiania w tym języku z innymi fizykami, np. przy zwiedzaniu w Waszyngtonie *Bureau of Standards*, czy też, gdy pracowałem w *Brace Laboratory* w Lincoln (Nebraska). Mogę więc zapewnić, że esperanto oddaje nieocenione usługi i ułatwia nadzwyczaj nawiązywanie stosunków między ludźmi nauki różnych krajów,

mimo, że żyjemy w epoce, która nie posiada jeszcze wogóle ustalonej nomenklatury technicznej.

Stwierdziłem również, że o wiele lepiej porozumiewają się ludzie na kongresach esperanckich, niż na jakichkolwiek innych zjazdach międzynarodowych, a zwłaszcza naukowych. Osobiście brałem udział w siedmiu kongresach esperanckich, na które zjeżdżają się esperantyści z różnych stron świata. Trudno opisać radość, jaką wszyscy wówczas odczuwają, mogąc się swobodnie ze sobą porozumieć i naprawdę poznać się nawzajem.

Ci, którzy nie szczędzą wysiłku nauczania się esperanta, powinni starać się o wzięcie udziału w podobnych kongresach. Jeszcze więcej bowiem niż lektura literatury esperanckiej, choć ta jest już obecnie pokaźna i wartościowa, więcej niż korespondencja i pisma, przychodzące z krajów odległych a tak różnych od rodzimych, — kongresy takie dają już pełną rekompensatę esperantystom za poniesiony trud wyuczenia się języka.

Dzięki esperantu odbyłem wiele miłych podróży, podczas których niejednokrotnie zadzierzgnąłem obecnie bardzo mi drogie węzły przyjaźni. Ze wzruszeniem przypominam sobie zwłaszcza podróż odbytą z okazji zjazdu w Krakowie: zwiedzanie tego pięknego miasta, tak bogatego w zabytki przeszłości, wycieczki w okolice, do kopalń soli w Wieliczce, przej-

ście pieszo przez Tatry... Wszędzie spotykałem się z nadzwyczaj serdecznym przyjęciem gościnnych współideowców. Wśród przyjaciół, których posiadanie zawdzięczam esperantu, znajduje się również i *prof. dr. O. Bujwid*, uczony i człowiek niepoślednich zalet, któremu właśnie książka niniejsza została poświęcona. Pragnąłbym, aby w tych słowach znalazł on prócz mych serdecznych uczuć, także i życzenia, by jego wysiłki, które zdaleka śledzę na łamach *Pola Esperantisto* wieńczone były coraz większym powodzeniem.

W przyszłości Polska będzie się szczycić, że była krajem, w którym zrodził się esperanto.

Język ten odpowiada nie tylko potrzebie praktycznej, ale ma także cel wyższy: zbliżenie wszystkich ludzi do siebie.

Prof. A. Cotton

członek Francuskiej Akademji Nauk

Paryż, w styczniu 1930 r.

§ 1. Alfabet — Alfabeto

Alfabet esperancki składa się z 28 liter: a, b, c, ĉ, d, e, f, g, ĝ, h, ĥ, i, j, ĵ, k, l, m, n, o, p, r, s, ŝ, t, u, ŭ, v, z.

Spółgłoski noszą esperanckie nazwy, kończące się na o: bo, co, ĉo, do i t. d.

§ 2. Wymowa — Prononco

Wszystkie litery wymawiają się jak w języku polskim z wyjątkiem następujących.

ĉ jak cz: *ĉako* czako, *ĉerpi* czerpać

ĝ jak dż: *ĝunglo* dżungla

ĥ jak ch: *ĥolero* cholera, *ĥoro* chór

ĵ jak ż: *ĵupano* żupan, *ĵargono* żargon

ŝ jak sz: *ŝnuro* sznur, *ŝalo* szal

ŭ jak u krótkie: *pauzo* pauza, *aŭtoro* autor

v jak w: *vino* wino, *vulkano* wulkan

Należy również pamiętać, że

c wymawia się jak c, nigdy jak k: *caro* car, *cedro* cedr

s zawsze jak s, nigdy jak z: *sarkasmo* sarkastyczny, *salono* salon.

Samogłoski wymawiają się jak po polsku i nigdy nie miękcą poprzedzających je spółgłosek. A więc *ci*, *zi*, *si* należy czytać jak *c + i*, *z + i*, *s + i*, nie zaś jak *ci*, *zi*, *si*: *cigano* cygan, *zigzago* zygzag, *simbolo* symbol.

Uwagi: 1) W języku esperanckim każdy wyraz tak się czyta jak się pisze, a tak się pisze jak się słyszy.

2) Akcent pada zawsze na **przedostatnią** zgłoskę (syllabę) jak w języku polskim.

3) Przy czytaniu należy wymawiać wszystkie litery.

4) Każde słowo w esperancie składa się z tylu zgłosek ile ma samogłosek; dwugłoski liczą się za jedną zgłoskę: *aŭ-to-ma-to*.

§ 3. Ćwiczenia w wymawianiu Ekzercoj en la prononcado

o-fi-ci-ro, *pro-ce-so*, *ci-vi-li-za-ci-o*, *ŝin-ko*, *aŭ-to-mo-bi-lo*, *i-de-a-lis-mo*, *ek-splu-a-ti* (eks-ploatować, wyzyskiwać), *i-de-o-lo-gi-o*, *a-ba-ĵu-ro*, *a-pe-ti-to*, *ben-zi-no*, *e-po-ko*, *kon-gre-so*, *tu-ne-lo*, *u-to-pi-o*, *his-to-ri-o*, *po-e-to*, *man-sar-do*, *ci-fe-ro*, *te-o-ri-o*, *fi-lo-zo-fi-o*, *pro-por-ci-o*, *pre-tek-sto*, *ek-zer-co* (ćwiczenie), *pro-non-co*, *al-fa-be-to*, *paŭ-zo*, *aŭ-to-ro*, *ĉer-pi*, *sar-kas-mo*, *ha-zar-do* (przypadek, traf).

§ 4. Rzeczownik — Substantivo

(Rzeczownik jest to wyraz, oznaczający osobę, rzecz lub pojęcie oderwane).

Patro ojciec, *telefono* telefon, *amo* miłość. Wszystkie **rzeczowniki** kończą się na **o**.

Knaboj chłopcy, *tabloj* stoły, *fortoj* siły. **Liczbę mnogą** urabia się przez dodanie końcówki **j**.

Uwaga: W poezji może być końcówka rzeczownika liczby pojedynczej **o** zastąpiona przez apostrof, np. *kor'* serce zamiast *koro*; pamiętać jednak należy, że akcent pada wtedy na ostatnią zgłoskę t. j. pozostaje na tej zgłosce, na którejby był, gdyby rzeczownik nie był apostrofowany: *homar'*, *esper'*.

§ 5. Przymiotnik — Adjektivo

(Przymiotnik jest to wyraz, oznaczający jakim jest dany przedmiot).

Kara drogi, *bona* dobry, *granda* wielki. **Przymiotniki** kończą się bez względu na rodzaj na **a**.

Bona patro dobry ojciec, *bonaj patroj* dobrzy ojcowie, *granda knabo* wielki chłopiec, *grandaj knaboj* wielcy chłopcy. **Liczba mnoga** przymiotników kończy się więc jak u rzeczowników przez dodanie litery **j**.

§ 6. Przysłówek — Adverbo

(Przysłówek jest to wyraz, który oznacza miejsce, czas lub sposób wykonania pewnej czynności).

Bone dobrze, *bele* ładnie, *erare* błędnie, *patre* po ojcowsku. **Przysłówki** kończą się więc na **e**.

§ 7. Czasownik — Verbo

(Czasownik jest to wyraz, który oznacza stan lub czynność pewnej osoby lub przedmiotu).

Ami kochać, *esti* być, *telefoni* telefonować, *erari* błdzić. Czasowniki w **trybie bezokolicznym** kończą się na **i**.

Czas teraźniejszy tworzy się za pomocą końcówki **as**, która pozostaje niezmienną we wszystkich osobach i liczbach: *mi telefonas* telefonuję, *patroj amas* ojcowie kochają.

§ 8. Przedimek — Artikolo

jest tylko jeden określony **la** i to na wszystkie polskie rodzaje, przypadki i liczby. Używamy go tylko wtedy, jeśli mówimy o osobach lub rzeczach znanych: *knabo* chłopiec (pewien, jakiś), *la knabo* (ten, o którym mowa).

Uwaga: W wątpliwych wypadkach lepiej nie używać przedimka.

§ 9. Urabianie słów — Vortfarado

Jak widzimy z poprzednich §§ 4, 5, 6 i 7 można w esperancie tworzyć wiele słów z jednego pierwiastka za pomocą końcówek gramatycznych: *erari* błdzić, *eraro* błąd, *erara* błędny, *erare* błędnie.

Podobnie tworzy się też nowe wyrazy, odpowiadające nowym pojęciom, za pomocą t. zw. wstawek i przystawek.

§ 10. Wstawka — Sufikso

— **in** oznacza **rodzaj żeński**: *patro* ojciec, *patrino* matka, *bovo* wół, *bovino* krowa, *patrina* matczyzny, *patrine* po matczynemu.

§ 11. Ćwiczenia — Ekzercoj

ĉu? czy?

jes tak

kaj i

kartono karton

kie (wym. *ki-e*)? gdzie?

kio (wym. *ki-o*)? co?

libro książka

ne nie

papero papier

sub pod

sur na

tio to, tamto

Kio estas tio? Tio estas libro, papero, tablo.

La papero estas sur la tablo. La libro estas sur la tablo. La libro estas sur la papero.

La kartono estas sur la libro. La libro kaj la papero estas sur la tablo.

Kie estas la papero? La papero estas sur la tablo. Kie estas la libro? La libro estas sur la papero. Kie estas la kartono? La kartono estas sub la tablo.

Ĉu la papero estas sur la tablo? Ne, la papero ne estas sur la tablo. Ĉu la kartono estas sur la libro? Jes, la kartono estas sur la libro.

§ 12. Przystawki — Prefiksoj

pra ma to samo znaczenie, co w języku polskim:

avo dziadek, *praavo* pradziadek, *praavino* prababka.

mal oznacza **przeciwieństwo**: *bona* dobry, *malbona* zły, *rapide* szybko, *malrapide* powoli, *ami* kochać, *malami* nienawidzieć, *sana* zdrowy, *nesana* niezdrowy, *malsana* chory.

§ 13. Ĉwiczenia — Ekzercoj

<i>blanka</i> biały	<i>ruĝa</i> czerwony
<i>blua</i> niebieski	<i>seĝo</i> krzesło
<i>kajero</i> zeszyt	<i>stari</i> stać
<i>kuŝi</i> leżeć	<i>verda</i> zielony
<i>planko</i> podłoga	

Ĉu la papero estas sur la kartono? Ne, la papero ne estas sur la kartono; ĝi estas sur la libro. Ĝi estas sub la kartono. Kio estas sur la seĝo? Kio estas sur la tablo?

La tablo staras sur la planko. Ĉu la seĝo staras sur la planko? Jes, la seĝo staras sur la planko. La seĝo kaj la tablo staras sur la planko. La libro kuŝas sur la tablo. La kartono staras sur la libro.

Ĉu la papero estas verda? Ne, la papero ne estas verda. La libro estas verda. La krajono estas ruĝa. La papero estas blua. Kie estas la blanka papero? La blanka papero estas sur la blua kajero.

§ 14. Ĉwiczenia — Ekzercoj

<i>ĉambro</i> pokój,	<i>sidi</i> siedzieć
<i>en</i> w	<i>strato</i> ulica,
<i>promeni</i> spacerować,	<i>urbo</i> miasto

Malbona knabo kaj bona knabino. Patrino kaj frato. La patro sidas kaj la fratino staras. Ni promenas sur la strato. Mi estas en la ĉambro. Kie estas la patro? La patro estas sur la strato. La fratino estas en la domo. Ĉu la domo estas granda? Jes, la domo estas granda. Ni telefonas. Mi kuŝas kaj la patrino promenas en la urbo (w mieście).

(odpowiedz ustnie i pisemnie)

Kie estas la patro? Kie mi estas? Ĉu la patrino estas bona? Ĉu la frato promenas en la

urbo? Ĉu la domo estas granda? Ĉu la fratinino estas sur la strato? Kie estas la avo? Ĉu la praavo vivas? Ĉu la knabo estas granda aŭ malgranda? Kie estas domoj? Ĉu la stratoj estas en la urbo?

§ 15. Wstawka — Sufikso

id oznacza potomka, pochodzenie, młode (zwierząt): *reĝo* król, *reĝido* królewicz, *Izraelo* Izrael, *izraelido* izraelita, *hundo* pies, *hundo* szczenię.

§ 16. Ĉwiczenia — Ekzercoj

Co znaczy: *bovido*, *hundino*, *reĝino*, *reĝe*, *patre*, *knabe*, *malamo*, *malbono*, *malbela*, *malbone*, *paŭzi*, *ekzerco*, *prononci*, *hazarde*, *hazardi*, *hundidino*, *bonaj patroj*, *malbonaj knaboj*, *knabaj malbonoj*, *rapida*, *knabino*, *erara metodo*, *metoda eraro*, *aktoro*, *aktorado*.

§ 17. Liczebniki — Numeraloj

główne: 1 unu, 2 du, 3 tri, 4 kvar, 5 kvin, 6 ses, 7 sep, 8 ok, 9 naŭ 10 dek, 11 dekunu, 12 dekdu, 15 dekkvin, 20 dudek, 29 dudek naŭ itd. 100 cent, 1000 mil, 1930 mil naŭcent tridek.

Uwaga: Liczebniki główne są nieodmienne.

Dalsze liczebniki tworzymy przez dodanie odpowiednich końcówek do liczebników głównych, a to:

porządkowe przez dodanie końcówki przyimotnikowej **a**: *unua* pierwszy, *dua* drugi, *sesa* szósty, i t. d.

rzeczownikowe przez dodanie końcówki **o**: *unuo* jednostka, *duo* dwójka, *trio* trójka, *deko* dziesiątka, *dekduo* dwunastka (tuzin)

przysłówkowe przez dodanie końcówki **e**: *unue* po pierwsze, *due* po drugie, *kvar* po czwarte, *deke* po dziesiąte.

§ 18. Ĉwiczenia — Ekzercoj

alumeto zapalka

nigra czarny

ol niż

pli więcej

pli ol więcej niż

plumo pióro

Ses libroj estas sur la tablo. Tri seĝoj estas en la ĉambro. Du plumoj estas sur la seĝo. Ĉu estas tri libroj kaj unu kajero sur la tablo? Jes, estas tri libroj kaj unu kajero sur la tablo. Ĉu estas du seĝoj en la ĉambro? Ne, estas tri seĝoj en la ĉambro.

Unu libro estas sur la tablo kaj du libroj estas sur la seĝo. La ruĝa papero estas sur la tablo. La ruĝaj paperoj estas sur la tablo. Ĉu la nigraj paperoj estas sur la seĝo? Ne, la nigraj paperoj ne estas sur la seĝo, ili estas sub la tablo. Tri kajeroj estas sur la nigra papero kaj unu kajero sur la seĝo. La alumeto estas mallonga. La

alumetoj estas mallongaj. La papero estas pli longa ol la alumeto. La kajero estas pli longa ol la libro. La papero estas pli mallonga ol la libro.

(Odpowiedz ustnie i pisemnie)

Ĉu la papero, krajono, kajero estas pli longa ol la tablo? Ĉu la alumetoj estas pli mallongaj ol la libro? Ĉu la seĝo estas pli granda ol la tablo? Ĉu la seĝo estas en la ĉambro? Ĉu estas kvin plumoj kaj du alumetoj sur la kajero? Ĉu estas seĝoj en la ĉambro?

§ 19. Deklinacja — Deklinacio

W esperancie mamy właściwie tylko dwa przypadki: **pierwszy** na pytanie: kto? co? *patro* ojciec, *patroj* ojcowie i drugi, odpowiadający czwartemu przypadkowi w języku polskim na pytanie: kogo? co?, który tworzymy przez dodanie końcówki **n** tak w liczbie pojedynczej jak i mnogiej: *patron* ojca, *patrojn* ojców.

Mi vidas patron widzę ojca, *mi amas patrinon* kocham matkę.

Wszystkie inne przypadki tworzy się przy pomocy odpowiednich przyimków: *de* od, *al* do, *ho* och, *per* za pomocą, przez, *en* w.

Wzór deklinacji rzeczownika i przymiotnika w zastosowaniu do wzoru polskiego przedstawia się następująco:

Liczba pojedyncza Singularo.

1.	Bona patro	dobry ojciec
2.	de bona patro	dobrego ojca
3.	al bona patro	dobremu ojcu
4.	bonan patron	dobrego ojca
5.	(ho) bona patro!	dobry ojcie!
6.	per bona patro	dobrym ojcem
7.	en bona patro	w dobrym ojcu

Liczba mnoga Pluralo.

1.	Bonaj patroj	dobrzy ojcowie
2.	de bonaj patroj	dobrych ojców
3.	al bonaj patroj	dobrym ojcom
4.	bonajn patrojn	dobrych ojców
5.	(ho) bonaj patroj!	dobrzy ojcowie!
6.	per bonaj patroj	dobrymi ojcami
7.	en bonaj patroj	w dobrych ojcach

Podobnie odmieniają się nietylko wszystkie rzeczowniki i przymiotniki, ale także zaimki, liczebniki itd. Np. zaimek *mi* ja, *de mi* ode mnie, *al mi* mnie, mi, *min* mnie, mię, *(ho) mi!* o ja!, *per mi* mną, *en mi* we mnie.

Jak widzimy przymiotnik, przydany rzeczownikowi w liczbie mnogiej, przybiera również końcówkę **j**, a w czwartym przypadku **n**.

§ 20. Ćwiczenia — Ekzercoj

<i>doni</i> dać	<i>preni</i> brać, wziąć
<i>kiu</i> (wym. ki-u) kto, który	<i>sed</i> lecz
<i>krajono</i> ołówek	<i>skribi</i> pisać
<i>li</i> on	<i>ŝi</i> ona
<i>meti</i> kłaść, położyć	<i>teni</i> trzymać
<i>mi</i> ja	<i>vi</i> ty, pan, pani; wy
<i>ni</i> my	

Mi prenas la libron. Kiu prenas la libron? Mi prenas la libron. Kiu tenas la kajeron? Li tenas la kajeron. Mi tenas la libron kaj vi tenas la kajeron. Mi metas la blankan paperon sur la tablon. Ĉu vi prenas la kajeron? Ne, mi ne prenas la kajeron, sed la libron. Mi skribas sur la papero per la plumo. Li skribas per la krajono sur la ruĝa papero. Kion mi donas al li? Mi donas al li la libron. Vi donas al li la blankan paperon. Vi prenas la alumetojn. Kiu estas en la ĉambro? Ni estas en la ĉambro. Mi prenas du librojn. Li prenas unu kajeron. Ĉu vi havas librojn? Ne, mi ne havas librojn. Ĉu li havas librojn? Jes, li havas librojn. Kion li prenas? Li prenas du librojn kaj unu kajeron. Ŝi estas bela knabino. Ĉu ŝi estas juna?

§ 21. Ćwiczenia — Ekzercoj

<i>aparteni</i> należeć	<i>buŝo</i> uŝta
<i>apud</i> obok, przy	<i>ĉapelo</i> kapelusz

<i>ĉevalo</i> koń	<i>nazo</i> nos
<i>flari</i> wachać	<i>odoro</i> zapach, woń
<i>floro</i> kwiat	<i>okulo</i> oko
<i>jen</i> oto, otóż	<i>pano</i> chleb
<i>Johano</i> Jan	<i>pomo</i> jabłko
<i>kuraĝa</i> śmiały, odważny	<i>printempo</i> wiosna
<i>mano</i> ręka	<i>pura</i> czysty
<i>manĝi</i> jeść	<i>rajdi</i> jechać konno
<i>Mario</i> Marja	

La floroj floras (kwitna) en printempo. Rajdi sur ĉevalo ne estas kuraĝo. La birdo apartenas al Johano. La rozo apartenas al Mario (wym. Mari-o). Jen kuŝas la ĉapelo de la patrino. La mano de Johano estas malpura, ĉar li ne lavas ĝin. Mario donas al mi panon. La filo staras apud la filino. La homo manĝas per la buŝo, flaras per la nazo kaj vidas per la okuloj. Jen estas la pomo, kiun mi ŝatas. Mi flaras fortan odoron de floroj. Kiu kuraĝas rajdi sur leono? Li ludas en la ĉambro. Mi ludas en la apuda strato.

(Odpowiedz ustnie i pisemnie)

Al kiu apartenas la birdo? al kiu apartenas la rozo? Ĉu la mano de Johano estas pura? Kie staras la filo? Per kio (Czem, zapomocą czego) manĝas la homo? Per kio li flaras? Per kio vi vidas? Kie kuŝas la pomo, kiun vi ŝatas? Ĉu vi ŝatas la odoron de rozoj? Ĉu vi rajdas sur leono? Kiu ludas en la strato? Kie vi ludas? Ĉu li ludas? Kiu estas en la apuda (przyległy) ĉambro?

§ 22. Zaimki — Pronomoj

osobowe i rzeczowe są:

1. *mi* legas ja czytam
2. *vi* (*ci*) legas ty (pan itd.) czytasz
3. $\left\{ \begin{array}{l} li \text{ legas on czyta} \\ \hat{s}i \text{ legas ona czyta} \\ \hat{g}i \text{ legas ono czyta} \end{array} \right.$
1. *ni* legas my czytamy
2. *vi* legas wy czytacie
3. *ili* legas oni, one czytają.

Zaimka *ci* prawie nigdy nie używa się, zastępuje się go zaimkiem *vi*, który używamy w mowie potocznej na oznaczenie tytułów: pan, pani.

Zaimka *li* używa się na oznaczenie rodzaju płci męskiej (rzadziej zwierząt), a zaimka *ŝi* na oznaczenie rodzaju płci żeńskiej. Gdy mówi się o rzeczach lub też o zwierzętach w ogólności używa się zaimka *ĝi*.

Zaimek *ili* odnosi się do wszystkich rodzajów.

Zaimkiem **nieosobowym** jest *oni*, który używa się w wyrażeniach nieosobowych: *oni diras* mówi się, *oni bezonas* potrzeba, *oni povas* można, *kiam oni estas juna*, *oni devas lerni* kiedy się jest młodym, powinno się uczyć.

§ 23. Zaimek zwrotny *si*

Refleksiva pronomo *si*

odnosi się tylko do podmiotu zdania, stojącego w *trzeciej* osobie liczby pojedynczej i mnogiej.

Dla osoby pierwszej i drugiej używa się zawsze odpowiednich zaimków pierwszej i drugiej osoby

mi lavas min

ja myję się

vi lavas vin

ty (pan i t. d.) myjesz się

$\left. \begin{array}{l} li \\ \hat{s}i \\ \hat{g}i \end{array} \right\} \text{lavas } sin$

$\left. \begin{array}{l} on \\ ona \\ ono \end{array} \right\} \text{myje się}$

ni lavas nin

my myjemy się

vi lavas vin

wy myjecie się

ili lavas sin

oni, one myją się.

§ 24. Zaimki dzierżawcze

Posesivaj pronomoj

tworzy się przez dodanie do zaimków osobowych końcówki przymiotnikowej **a**: *mia* mój, -a, -e, *via* twój, wasz, *lia* jego, *ŝia* jej, *ĝia* jego, *nia* nasz, *via* wasz, *ilia* ich, *sia* swój.

Uwaga: *ĝia* używa się oczywiście odnośnie do rzeczy lub zwierząt w ogólności, *sia* zaś tylko odnośnie do osoby trzeciej.

§ 25. Ćwiczenia — Ekzercoj

agrabla przyjemny
amiko przyjaciel
apetito apetyt
aŭdi słyszeć
brili błyszczeć
danki dziękować
ĝardeno ogród
ĝis do, aż do
havi mieć
jam już
jaro rok
kalkuli liczyć
kanto śpiew
letero list

loĝi mieszkać
nokto noc
onklo wuj
paroli mówić
pensi myśleć
renkonti spotkać
sinjoro pan
sorto los
suno słońce
veni przybyć
vespero wieczór
voĉo głos
vojaĝo podróż

La sinjoro: li iras, la tablo: ĝi staras, la suno: ĝi brilas, la knabino: ŝi parolas, li lavas lin — on myje go, oni skribas leterojn, oni akcentas (akcentuje się) la antaŭlastan (przedostatnią) silabon en esperanto. Lia libro estas bela, sed ŝia libro estas malbela. Nia teatro estas proksime (blizko) de via domo. Iliaj kantoj estas agrablaj. Mi aŭdas la voĉon de lia patro. Li promenas kun mia patro. Ŝi promenas kun sia onklino. Mi pensas pri la sorto de mia fratino kaj kalkulas jam la minutojn (minuty) ĝis (aż do) nia renkonto. Li loĝas en tiu domo, kiu havas grandan ĝardenon; ĝi apartenas al nia onklo.

Miaj amikoj estas kun sia patrino. Ĉiutage (codziennie) venas al ni la avo de nia patro t. e. (= tio estas, tj.) nia praavo.

Kien (dokąd) li iras? Kie staras via tablo? Per kio vi skribas? Ĉu la suno brilas nokte (nocą, w nocy). Kie estas miaj, liaj libroj? Kiu estas en la ĉambro? Kio kuŝas sur la tablo? Ĉu la kanto de l' (wym. del) birdoj estas agrabla? Kun kiu promenas via patrino? Kie vi promenas? Ĉu via domo estas granda? Ĉu ĝi havas belan ĝardenon? Ĉu malproksime (daleko) estas la urba ĝardeno? Ĉu ĝi estas apud la teatro? Ĉu la teatro de via urbo estas pli bela ol via domo? Ĉu vi havas malamikojn (nieprzyjaciół)?

Bonan tagon, sinjoro Dzień dobry, panu.
Bonan vesperon, sinjorino Dobry wieczór, pani.
Bonan nokton! Dobrej nocy.
Agrablan vojaĝon, mia amiko Przyjemnej podróży, mój przyjacielu.
Feliĉan jaron Szczęśliwego roku.
Bonan apetiton Dobrego apetytu, smacznego.

§ 26. Przysłowia — Proverboj

averto ostrzeżenie
aŭtuno jesień
festi świętować

forgesi zapominać
gloro sława
kesto skrzynia

kia jaki
koleri gniewać się
kun z (kim czym)
kutimo zwyczaj
manko brak
memori pamiętać
ofta częsty
oro złoto
orelo ucho

plena pełny
prosperi prosperować
rikolti zbierać plony
sata syty
semi siać
sperto doświadczenie
stomako żołądek
tia taki
valori być wartym

Bona gloro *pli* valoras *ol* oro
 Malsata stomako orelon ne havas
 Kun kiu vi festas, tia vi estas
 Kiaj kolegoj, tiaj kutimoj
 Ni forgesas averton, ni memoras la sperton
 Ofta festo, malplena (próżna) kesto
 Manko de oro ne estas malhonoro (hańba)
 Kiu koleras, tiu ne prosperas
 Printempo semas, aŭtuno rikoltas.

§ 27. Czasownik — Verbo

W § 7 zapoznaliśmy się już z końcówką trybu bezokolicznego **i** i z cechą, czasu teraźniejszego **as**. Teraz zapoznamy się z dalszemi czasami:

Czas przeszły kończy się na **is**: *mi estis* byłem, *ŝi amis* kochała, *li havis* on miał, *ili loĝis* oni mieszkali.

Czas przyszły kończy się na **os**: *li promenos* on będzie spacerował, *ni estos* będziemy, *vi venkos* zwyciężysz, zwyciężycie.

Tryb warunkowy kończy się na **us**: *ŝi legus* czytałaby, *mi estus* byłbym, *ŝi loĝus* mieszkaby.

Tryb rozkazujący kończy się na **u**: *legu* czytaj, czytajcie, *ni venku* zwyciężmy, *li donu* niech on da.

§ 28. Wstawki — Sufiksoj

— **estro** oznacza zwierzchnika, naczelnika: *ŝipo* okręt, *ŝipestro* kapitan okrętu, *urbo* miasto, *urbestro* burmistrz, *vilaĝo* wieś, *vilaĝestro* wójt

— **isto** oznacza stałe zajęcie, z a w o d o w e wykonywanie czynności: *ŝuo* trzewik, *ŝuisto* szewc, *kuraci* leczyć, *kuracisto* lekarz, *forĝi* kuć, *forĝisto* kował, *ofico* urząd, *oficisto* urzędnik, *instrui* uczyć, nauczyć, *instruisto* nauczyciel.

— **ilo** oznacza narzędzie (instrument) do wykonywania pewnej czynności: *kudri* szyć, *kudrilo* igła, *flugi* latać, *flugilo* skrzydło, *razi* golić, *razilo* brzytwa, *kombi* czesać, *kombilo* grzebień.

§ 29. Ćwiczenia — Ekzercoj

arĝento srebro
ĉe u, przy
ĉiutage codziennie
danki dziękować
fajfi gwizdać
forĝi kuć
fosi kopać
haki rąbać
haro włos
kombi czesać

kuraci leczyć
perdi (z)gubić
pordo drzwi
savi ratować
sed lecz
segi pilować
servi służyć
sonori dzwonić
ŝlosi zamykać (na klucz)
voli chcieć

Ĉiutage venas al ni kuracisto, ĉar nia servistino estas malsana. Kiu loĝos ĉe vi? Ĉe ni loĝos forĝisto kun du infanoj. Mi volis ŝlosi la pordon, sed mi perdis la ŝlosilon. Ŝi kombas al si la harojn per arĝenta kombilo. Per hakilo ni hakas, per segilo ni segas, per fosilo (rydel, szpadel) ni fosas, per sonorilo ni sonoras, per fajfilo ni fajfas. La kuracistino savis la infanon. Ni danku ŝin (lub al ŝi). La ĉambristino helpas al la patrino (lub la patrinon).

Uwaga: Z ostatnich przykładów widzimy, że w esperancie jest używany przypadek czwarty, gdy w języku polskim kładziemy przypadek trzeci, jak np. po słowach *danki, helpi*.

§ 30. Przyimek *da* — Prepozicio *da*

lom da mono trochę pieniędzy, *sufiĉe da pano* dosyć chleba;

glaso da biero szklanka piwa, ale *glaso de biero* szklanka od (z) piwa; *metro da ŝtofo* metr materji, *metro de ŝtofo* metr do mierzenia materji; *du kilogramoj da viando* 2 kg. mięsa.

Przyimek *da* kładzie się więc po słowach, oznaczających ilość, miarę lub wagę, gdzie w języku polskim następuje przypadek drugi.

§ 31. Sufiksoj — Wstawki

-ejo oznacza miejsce, gdzie się jakaś czynność odbywa: *lerni* uczyć się, *lernejo* szkoła, *ofici* urzędować, *oficejo* urząd, *bani* kąpać, *banejo* łaźnia; *kafo* kawa, *kafejo* kawiarnia.

-et oznacza zdrobniałość, t. j. zmniejsza pojęcie, z którym jest związane: *dometo* domek, *urbeto* miasteczko, *maneto* rączka, *knabeto* chłopczyk, *beleta* ładniutki, *pordeto* drzewiczki.

-eg oznacza wzmocnienie pojęcia: *domego* gmach, *belega* śliczny, *pordego* brama, *manego* łapa, *grandega* olbrzymi.

Uwaga: Nie należy używać wstawek *et* i *eg* aż do przesady i to dla urabiania wyrazów zdrobniałych lub

zgrubiałych; pamiętać należy, że przez dodanie *et* lub *eg* do pierwiastka tworzy się pojęcie, odpowiadające w jęz. polskim nowemu wyrażeniu.

§ 32. Przystawki — Prefiksoj

eks — ma to samo znaczenie co *były* w j. polskim: *kapitano* kapitan, *ekskapitano* były kapitan, *eksministro* były minister.

ek — oznacza początek i krótkie trwanie czynności: *dormi* spać, *ekdormi* zasnąć, *krii* krzyczeć, *ekkrii* krzyknąć, *vidi* widzieć, *ekvidi* ujrzeć, *kanti* śpiewać, *ekkanti* zaśpiewać.

re — oznacza zwrot lub powtórzenie czynności: *veni* przybywać, *reveni* powrócić, *sendi* posłać, *resendi* odsyłać, *iri* chodzić, *reiri* odejść z powrotem, *sono* dźwięk, *resono* oddźwięk, *rea* powtórny.

§ 33. Przeczenie — Neo

W języku esperanckim używa się najczęściej przeczenia **ne** — nie. Pamiętać jednak należy, że odmiennie od języka polskiego kładzie się po przeczeniu przypadek czwarty: *mi vidas libron* — widzę książkę, *mi ne vidas libron* — nie widzę książki i — że dwóch przeczeń w jednym zdaniu kłaść nie można; *neniu povas legi*

nikt nie może czytać. Ani — ani tłumaczy się na esperanto przez nek — nek: mi vidis nek vian ĉevalon nek lian bovinon.

§ 34. Ekzerco

aĉeti kupić
adiaŭ bądź zdrów
certa pewny
diligenta pilny
diri powiedzieć
dormi spać
edzo mąż
forgesi zapomnieć
forno piec
ĝoji cieszyć się
hejti palić (w piecu)
horloĝo zegar
iom nieco
ke że
kui gotować
lando kraj
leciono lekcja
legi czytać
lerni uczyć się

lingvo język
mem sam (nie kto inny)
monto góra
morgaŭ jutro
peti prosić
plua dalszy
por dla
post po, za
poste potem
preĝi modlić się
riĉa bogaty
ridi śmiać się
sana zdrowy
sekvi iść za kim
ŝpari oszczędzać
tamen jednak
teo herbata
trinki pić
tuj zaraz

Diru al la patro, ke mi estas sana. Karolo aĉetis por sia kuzino horloĝeton. — En nia lando ne estas montoj, sed montetoj. Li sidis apud la tablo kaj dormetis (drzemać). Sur lia

vizaĝo mi vidis ĝojan rideton. La domo, en kiu oni lernas, estas lernejo, kaj la domo, en kiu oni preĝas, estas preĝejo. La kuiristo sidas en la kuirejo. Tuj post la hejto la forno estis varmega; post unu horo ĝi estis jam nur varma; post du horoj ĝi estis nur iom varmeta, kaj post tri horoj ĝi estis jam tute malvarma. Mi vidis nek la onklon nek lian edzinon. Vi jam ekleris nian lingvon. Se vi havos iom da pacienco, vi certe sekvos diligente la pluajn lecionojn (wym. leci-o-nojn).

Ĉu la floroj en la urba ĝardeno jam ekfloris? Mi petas vin al teo. Ektrinku ĝin, amiko! Adiaŭ, sed ne forgesu reveni morgaŭ kaj reporti al mi la libron. Mi volas eklegi ĝin. Mia onklo ne estas malriĉa, sed tamen li ne volas aĉeti al mi la *Kompletan Gramatikon de Esperanto*. Mi devegos (musieć) mem ŝpari iom da mono kaj aĉetos ĝin poste.

§ 35. Stopniowanie — Gradigo

Stopień równy wyraża się przez *tiel* — *kiel* tak jak: *ŝi estas tiel bona kiel li*. Ona jest tak dobra jak on. *Ni estas tiel proksime kiel ili*. Jesteśmy tak blisko jak oni.

Stopień wyższy wyraża się zapomocą słówek *pli ol* więcej — niż: *pli dolĉa ol* mielo Słodszy od miodu. *Pli juna ol* frato Młodszy od brata; *pli proksime* bliżej, *pli malbone* gorzej.

Stopień najwyższy wyraża się zapomocą *plej* — *el* najwięcej — z: *Plej juna el* fratoj najmłodszy z braci; *Plej bela el* knabinoj ładniejsza z dziewcząt; *plej diligente* najpilniej, *plej malbone* najgorzej.

§ 36. Wstawki — Sufiksoj

— **aro** oznacza zbiór czegoś: *arbo* drzewo, *arbaro* las; *ŝtupo* stopień, *ŝtuparo* schody; *vorto* słowo, *vortaro* słownik.

— **ero** oznacza część całości: *sablo* piasek, *sablero* ziarnko piasku; *fajro* ogień, *fajrero* iskra.

§ 37. Przystawki — Prefiksoj

bo — oznacza pokrewieństwo przez małżeństwo: *bofrato* szwagier, *bopatrino* teściowa, *bofilo* zięć, *bofilino* synowa.

— **ge** oznacza połączenie obojga płci: *gepatroj* rodzice, *geedzoj* małżonkowie, *gefratoj* rodzeństwo, (brat i siostra albo bracia i siostry).

§ 38. Zaimki — Pronomoj

na oznaczenie	Osoby i rzeczy określonej (u)	Rzeczy bliżej nie- określonej (o)	Jakości (a)	Przy- należności (es)
nieokreślne	iu ktoś	io coś	ia jakiś	ies czyjś
pytające i względne (k)	kiu kto, który	kio co	kia jaki	kies czyj
wskazujące (t)	tiu ten, ów	tio to, owo	tia taki	ties tego, owego
zbiorowe (ê)	êiu każdy	êio wszystko	êia wszelki	êies każdego
przeczące (nen)	neniu nikt	nenio nic	nenia żaden	nenies nieczyj

Dla łatwiejszej orientacji i szybszego zrozumienia powyższej tabeli przedstawiamy poniżej z jakich charakterystycznych zgłosek składają się te zaimki:

cecha wspólna

przybierają na początku	{	nieokreślne	—	i	—	u	osobowe	{	dobierają na
		pytające	k		—	a	jakościowe		
		wskazujące	t		—	o	rzeczowe		
		zbiorowe	ê		—	es	przynależne		
		przeczące	nen		—				

Wszystkie te zaimki (prócz szeregu na *es*) odmieniają się tak jak rzeczowniki: *kiuj* którzy, które, *kiaj* jakie i t. d.

êi partykuła bliskości, dodana do zaimka wskazującego, oznacza bliższe wskazanie osoby lub rzeczy; *êi* może być stawiane przed lub po zaimku: *tie* tam, *êi tie* (lub *tie êi*) tu, *êi tiu* (lub *tiu êi*) homo ten (oto) człowiek, *êi tio* to, *tio* tamto.

ajn oznacza nieokreślność (polskie: — kolwiek, — bądź): *kiu ajn* ktokolwiek

sama oznacza ten sam, identyczny: *tiu sama libro* ta sama książka

mem oznacza sam (a nie kto inny): *mi mem skribas* ja sam piszę

sola oznacza sam (jedyny): *mi sidas sola en la êambro* siedzę sam w pokoju.

Uwaga: Słówka *êi*, *ajn*, *mem* są nieodmienne.

§ 39. La hundo kaj la ombro

(fablo laŭ Ezopo)

akvo woda
alia inny
ambaŭ oboje
ankaŭ także
aperi zjawić się
bordo brzeg

êar ponieważ
el z (czegoś)
fablo bajka
fermi zamknąć
festeno ucztą
fojo raz

foje pewnego razu
 unufoje jednego razu
 hejmo dom (rodzinny)
 kapti chwytać
 kiam kiedy
 peco kawalek
 pro z powodu
 pura czysty
 rivero rzeka
 saĝa mądry
 samtempe równocześnie

sen bez
 stranga dziwny
 ŝati lubić
 ŝteli kraść
 tagmanĝo obiad
 tiam wtedy
 tiel tak
 trankvila spokojny
 viando mięso
 vojo droga
 vivi żyć

Unufoje (albo unu fojon) hundo ŝtelis pecon da viando por sia tagmanĝo. Li kuris hejmen kun ĝi, ĉar hundoj ŝatas manĝi hejme.

Sur la vojo estis rivereto (strumyk) trankvila kaj pura. Kiam li staris ĉe la bordo, li vidis sur la akvo alian hundon, kiu ankaŭ havis pecon da viando en la buŝo. „Bone! Mi ankaŭ ĝin havos!” li pensis „kaj tiam mi havos hodiaŭ festenon”.

Kiam li malfermis la buŝon por kapti la viandon el la buŝo de la alia hundo, tiam el falis el lia buŝo la viando en la akvon kaj — strange — la viando ĉe la alia hundo ankaŭ samtempe malaperis.

La malsaĝa hundo perdis tiel ambaŭ pecojn kaj pro tio revenis malgaja hejmen sen viando por sia tagmanĝo.

§ 40. Anekdotoj — Anekdoty

botelo butelka
 falsa fałszywy
 fraŭlo kawaler
 glaso szklanka
 hol o!
 informi informować
 kverko dąb
 libera wolny
 nomi nazywać

nova nowy
 pardoni przebaczać
 povi mórdz
 rakonti opowiadać
 scii wiedzieć
 svati swatać (kogo)
 tilio lipa
 vivi żyć

Juna fraŭlino: Ho, sinjoro profesoro! Kion povus rakonti ĉi tiu maljuna kverko?

Profesoro: Ĝi dirus: pardonu min (albo al mi), mia fraŭlino, mi ne estas kverko, sed tilio...

„Bona estas glaso da malnova vino” diras iu. „Pli bona estas botelo” diras alia.

— Vi donis al mi falsajn informojn! Vi diris al mi, ke la patro de la fraŭlino ne plu vivas, kaj nun mi ekscias, ke jam de tri jaroj li sidas en malliberejo.

Svatisto: Ĉu tion oni nomas vivo?

§ 41. Używanie czwartego przypadku

Czwartego przypadku używa się:

1) po rzeczownikach przechodnich i to bez względu na to, jakiego przypadku używa się w języku polskim.

Mi amas mian fraton, sed mi ne amas mian fratinon Kocham mego brata, ale nie kocham mojej siostry (2 prz.). *La laboristoj postulas laboron* Robotnicy żądają pracy.

2) **na oznaczenie kierunku** (na pytanie dokąd?)

Mi iras Krakovon Idę do Krakowa.

Wszystkie przyimki w języku esperanckim rządzą 1-ym przypadkiem, gdy jednak chodzi o *zaznaczenie kierunku* (na pytanie dokąd?) natenczas kładzie się przypadek czwarty.

Birdo flugas en la ĉambro Ptak lata w pokoju. *Birdo flugas en la ĉambron.* Ptak leci do pokoju (dosłownie: w pokój). *El sub la kanapo la muso kuris sub la liton kaj nun ĝi kuras sub la lito.* Z pod kanapy mysz wybiegła pod łóżko i teraz biega pod łóżkiem. *La libro kuŝis sur la ŝranko, sed nun mi metas ĝin sur la ŝrankon* Książka leżała na szafie, lecz teraz kładę ją na szafę. Zaznaczyć należy, że po przyimkach *al* do i *ĝis* aż do, które już same przez się wyrażają kierunek, nie kładzie się nigdy czwartego przypadku.

3) **na oznaczenie daty**

Dimanĉon, la kvinan de januaro W niedzielę 5-go stycznia.

4) **na oznaczenie trwania czynności** (na pytanie: jak długo?)

Mi pasigis du semajnojn en Parizo Spędziłem dwa tygodnie w Paryżu. *Vi lernas du horojn* Uczysz się dwie godziny.

5) **na oznaczenie miary, wagi, ceny itp.:**
Tiu ĉi libro kostas kvindek groŝojn Ta książka kosztuje pięćdziesiąt groszy. *La pano pezas unu kilogramon* Chleb waży jeden kilogram.

§ 42. Przystawka — Prefikso

fi — obniża wartość moralną danej rzeczy (osoby, zwierzęcia), czynności, własności: *fiŭirino* kobieta lekkich obyczajów, *fiparoli* pyskować, *filibro* książka niemoralna, *fidomo* dom lekkich obyczajów.

§ 43. Wstawki — Sufiksoj

— **aĉ** — obniża wartość danej rzeczy (osoby, zwierzęcia), czynności, własności: *virinaĉo* babsko, *domaĉo* rudera, *ĉevalaĉo* szkapa, *lingvaĉo* żargon.

— **an** — oznacza członka, zwolennika lub mieszkańca (*ano* członek): *Krakovano* Krakowianin, *Kristo* Chrystus, *Kristano* Chrześcijanin, *urbano* mieszczanin, *vilaĝo* wieś, *vilaĝano* wieśniak.

— **ul** — oznacza osobę, odznaczającą się jakąś właściwością (*ulo* osobnik): *bonulo* dobry człowiek, *saĝulo* mędrzec, *malsaĝulo* głupiec, *riĉulo* bogacz, *junulo* młodzieniec, *maljunulo* starzec.

§ 44. List — Letero

antaŭ przed
banko bank
butiko sklep
donaci darować
dum podczas gdy
dume tymczasem
Edvardo Edward
espero spodziewać się
facila łatwy
fari czynić
fremda obcy
grupo grupa
helpi pomagać
hierau wczoraj
homo człowiek
homaro ludzkość
interesa ciekawy
kampo pole
kelka kilka
kiel jak
klopodi starać się
komenci rozpocząć

komerci handlować
lasta ostatni
lernolibro samouczek
paĝo strona
pri o (czemś)
profiti korzystać
respondi odpowiedzieć
resti pozostać
rimarki spostrzedz
saluti witać
simpla pojedynczy
soni brzmieć
stacidomo dworzec kolejowy
subite nagle
tago dzień
tempo czas
turisto turysta
turni sin zwracać się
uzi używać
vane na próżno
volonte chętnie

Jasło, la dekan de januaro 1930.

Kara amiko,

Mi dankas al vi pro via rapida respondo. Volonte mi priskribos (opisać) al vi la uzon de mia lasta tempo. Antaŭ kelkaj tagoj mi ekkomencis lerni la internacian (międzynarodowy) lingvon. Ĝi estas tre facila kaj belsona (dźwięczny). Hodiaŭ mi jam skribas en ĝi. Sed certe interesos vin kiel mi eksciis pri tiu lingvo. Hieraŭ mi promenis kun la bankisto de nia urbeto kaj ni rimarkis kiel iu komercisto antaŭ la pordo de sia butiko klopodis klarigi (objaśnić) al fremdulo, kie troviĝas (znajdować się) la stacidomo. Sed vane, la fremda turisto nenion komprenis! Kaj subite aliris (przystąpić) la grupeton simpla kamparano, kiu ekparolis esperante. La fremdulo ekĝojis kaj turnis sin al ni kaj diris: Jen, saĝa kamparano, kiu faras pli da bono por la homaro ol vi ĉiuj kune (razem). Jen fratulo por mi, dume vi restas al mi fremdaj. Li donis al ni lernolibrojn kaj al la kampulo li donacis belan sumeton (sumka) pro la helpo.

Mi esperas, ke vi ankaŭ profitos el via libera tempo kaj eklernos tiun lingvon, kiu povas alporti (przynieść) multe da bono. Mi sendas al vi samtempe (równocześnie) lernolibron.

Kore vin salutas, via Edvardo.

Kion skribis Edvardo? Al kiu li skribis? Kion Edvardo ekkomencis lerni? Ĉu tiu ĉi lingvo estas facila? Ĉu vi jam skribas en ĝi? Kiom da tempo vi ĝin jam lernas? Kiel ĝi sonas al via orelo? En kia urbeto promenis Edvardo? Kion li rimarkis antaŭ la pordo de iu butikoj? Ĉu li citas ties nomon? Kion petis la riĉulo? Ĉu li ricevis la klarigon? Kial li ne ricevis la klarigon? Kial li ne komprenis la lingvon? Kiu aliĝis la grupeton? Per kies helpo la turisto eksciis, kie troviĝas la stacidomo? Ĉu li estis riĉulo? El kies lernolibro lernis Edvardo nian lingvon?

§ 45. Przystawki — Prefiksoj

dis — oznacza rozdzielenie, rozproszenie: *sendi* posyłać, *dissendi* rozsyłać; *iri* iść, *disiri* rozejść się; *pele* pędzić, *dispeli* rozpędzić.

mis — oznacza źle, niewłaściwie: *miskompreni* źle zrozumieć; *misatendi* przesłyszeć się; *misuzi* nadużyć.

§ 46 Sufikso — Wstawka

— **ad** oznacza częstotliwość lub długie trwanie czynności: *paroli* mówić, *paroladi* ma-

wiać; *agi* czynić, *agadi* działać; *manĝadi* jadać; *iradi* chodzić.

§ 47. Liczebniki — Numeraloj

ułamkowe tworzy się przez dodanie wstawki **on**: *duono* — połowa; *triono* — $\frac{1}{3}$, *okono* $\frac{1}{8}$, *dekono* $\frac{1}{10}$

wieloraki tworzy się przez dodanie wstawki **obl**: *unuobla* — pojedynczy, *duoble* — podwójnie. Wstawka *obl* służy do mnożenia: *kvinoble ses estas tridek* — $5 \times 6 = 30$, *trioble du estas ses*.

zbiorowe tworzy się przez dodanie wstawki **op**: *duope* --- we dwoje, *sepopo da infanoj* siedmioro dzieci, *ni promenas triope* — spacerujemy we trójkę

wielokrotne tworzy się za pomocą słowa *fojo* — raz

Unufoje — pewnego razu, *mi vizitis vin trifoj* — odwiedziłem cię trzykrotnie

podziałowe tworzy się jak w języku polskim przy pomocy słówka **po**: *po du* — po dwóch, *po cent* — po sto.

§ 48. Słowa złożone — Kunmetitaj vortoj

W języku esperanckim tworzymy też wiele nowych słów przez łączenie wyrazów i to w ten sposób, że wyraz umieszcza się na końcu, a określający przed nim: *skribi* — pisać, *tablo* — stół, *skribotablo* — biurko (stół do pisanie), *vespero* — wieczór, *manĝi* — jeść, *vespermanĝo* — kolacja, *bela* — ładny, *soni* — brzmieć, *belsona* — dźwięczny, *post* — po, za, *morgaŭ* — jutro, *postmorgaŭ* — pojutrze.

Końcówkę gramatyczną pierwszego wyrazu można czasem zostawić, uzależnia się to zazwyczaj od łatwiejszej wymowy np. zam. *skribotablo* lepiej *skribotablo*.

§ 49. Liczenie — Kalkulado

8—5=3 ok *malpli kvin estas tri*
 12×2=24 Dekdu *oble du estas dudek kvar*
 24 : 4=6 Dudek kvar *dividite per kvar*
 estas ses
 4+3=7 kvar *kaj tri estas sep.*

Kiom estas kvaroble tri? Kiom estas dudek malpli tri? Kiom estas du kaj naŭ?

§ 50. Zdania celowe

W zdaniach celowych, których spójnikiem jest *ke* albo *por ke*, (w języku polskim po: *aby*, *ażebym*, *by*) kładzie się w esperancie tryb rozkazujący, a więc czasownik kończy się na *u*: *mi petas vin, ke vi silentu* proszę cię, abyś milczał; *mi laboras, por ke mi havu panon* pracuję, żebym miał chleb.

Uwaga: Po czasownikach wyrażających konieczność, życzenie, rozkaz, zakaz itp. spójnikiem łączącym jest *ke*, po czasownikach wyrażających cel *por ke*.

Bardzo często, *ke* i *por ke* z trybem rozkazującym można zastąpić bezokolicznikiem: *mi petas, ke vi silentu* = *mi petas vin silenti*; *mi laboras, por ke mi havu panon* = *mi laboras por havi panon*.

§ 51. Która godzina? Kioma horo estas?

<i>akurata</i> punktualny	<i>je</i> (tutaj) o
<i>antaŭ</i> przed	<i>kunveni</i> zebrać się
<i>ĉiam</i> zawsze	<i>nun</i> teraz
<i>finiĝi</i> kończyć się	<i>prezenti</i> przedstawić

Nun estas la kvara (horo) Teraz jest czwarta; Tridek minutoj (albo duono) *antaŭ* la tria Pół do trzeciej (trzydzieści minut przed trze-

cia); Dua kaj dek minutoj Druga i dziesięć minut; kvarono post la unua; Dek minutoj post la tria = Tria kaj dek minutoj;

Hodiaŭ ni kunvenos je la oka vespere (= je la dudeka). Mia amiko venos akurate je la naŭa kaj kvarono. La prezentado en nia teatro finiĝas ĉiam post la dekunua nokte (= post la dudek tria).

Uwaga: Przy oznaczeniu godziny zawsze polskie o tłumaczy się przez **je**: *Mi venos je la deksesa*.

§ 52. Sufiksoj

— **igi** oznacza **robić coś czemś**, skłaniać do czegoś, powodować: *sidi* siedzieć, *sidigi* posadzić, *forta* mocny, *fortigi* wzmocnić, *edzigi* żenić, *edzinigi* wydać za mąż, *kune* razem, *kunigi* złączyć, *sana* zdrowy, *sanigi* uzdrowić, *beligi* upiększyć, *al* do, *aligi* dołączyć, przyłączyć,

— **iĝi** oznacza **stać się czemś**, przyjmować jakąś cechę: *sidiĝi* usiąść, *fortiĝi* wzmocnić się, *edziĝi* ożenić się, *kuniĝi* połączyć się, *saniĝi* wyzdrowieć, *beliĝi* wypięknąć, *aliĝi* przyłączyć się, przystąpić do czego.

§ 53. Imiesłowy — Participoj

Jak już zauważyliśmy cechą czasu teraźniejszego jest **a** (amas)

przeszłego	i (amis)
przyszłego	o (amos)

Te same cechy spotykamy tak w imiesłowach strony czynnej jak i biernej

— **anta** jest końcówką imiesłowu **czynnego** czasu teraźniejszego: *amanta* kochający, *amanto* kochanek (który kocha), *amantino* kochanka (która kocha), *amante* kochając; *leganto* czytelnik.

— **ata** zaś końcówką imiesłowu **biernego** czasu teraźniejszego: *amata* kochany, *amato* kochanek (który jest kochany), *amatino* kochanka (która jest kochaną), *amate* będąc kochanym.

— **inta** jest końcówką imiesłowu **czynnego** czasu przeszłego: *aminta* ten, który kochał, *aminto* kochanek (który kochał), *aminte* kochawszy; *leginto* były czytelnik; *leginte* przeczytawszy; *arestinto* człowiek, który dokonał aresztowania.

— **ita** zaś końcówką imiesłowu **biernego** czasu przeszłego: *amita* ukochany, *amito* kochanek (który był kochany), *amite* zostawszy pokochanym; *arestito* człowiek, który został aresztowany, aresztant.

— **onta** jest końcówką imiesłowu **czynnego** czasu przyszłego: *amonta* ten, który będzie kochał,

amonto kochanek (który będzie kochał), *amonte* mając kochać.

— *ota* zaś końcówką imiesłowu **biernego** czasu przyszłego: *amota* mający być kochanym, *amoto* kochanek (który ma być kochany), *amote* mając być kochanym; *legota libro* książka, mająca być czytana.

§ 54. Ćwiczenie — Ekzercoj

ataki napadać
atendi oczekiwać
foriri odchodzić
forkuri uciekać
kapti chwycić
kiam kiedy
klera światły
kleriĝi wykształcić się
konstrui budować
kovri pokryć
murdi zamordować
neatendite nieoczekiwanie
neĝo śnieg

pagi płacić
pasero wróbel
retiri odciągać, cofać
sciigi zawiadomić
sekve a zatem
servistino służąca
surtuto surdut
ŝuldo dług
tapiŝo dywan
timi obawiać się
timigi straszyć
tiri ciągnąć

La *surtuto* estas *aĉetita* de mi, *sekve* ĝi *apartenas* al mi. — Kiam *via* domo estis konstruata, mia domo estis jam konstruita. — Mi *sciigas*, ke *de nun* la *ŝuldoj* de mia filo ne estos pagataj de mi. — *Pasero* kaptita estas pli bona, ol aglo kaptota. — *Ŝi* venis al mi tute *neatendite*. — De

kiu (nie: *per kiu*) estas *verkita* tiu lernolibro? — *Per kio* vi skribas? — *Per plumo*. — *Ŝi* estas amata de ĉiuj. — La tero estas *kovrita* de neĝo = La neĝo *kovris* la teron. — La tablo estis *kovrata* de la *servistino* *per* tapiŝo. — *La atakantoj*, *timigite*, sin *retiris*. — *Eltrinkinte* glason da akvo *li* *foriris*. — *Murdinte* la *bandito* (bandyta) *forkuris*. *Lernante oni* *kleriĝas*.

Z powyższych przykładów dadzą się wyciągnąć następujące reguły:

1. W stronie biernej a więc po — *ata*, *ita*, *ota* polskie przez tłumaczy się przez *de*, który jest przyimkiem podmiotu logicznego, to jest tego rzeczownika, który, przy przerobieniu zdania na stronę czynną, byłby podmiotem gramatycznym: la tablo estis *kovrata* de la *servistino* *per* tapiŝo = La *servistino* *kovris* la tablon *per* tapiŝo.

2. Imiesłowy przysłówkowe, używane jako dopełnienia, odnoszą się zawsze do podmiotu zdania.

§ 55. List o radjo — Letero pri radio

ankoraŭ jeszcze
aŭskulti słuchać
disaŭdigi nadawać (transmisję)

faciligi ułatwić
fervora zapalony
grava poważny
havigi dostarczyć

ja przecież
 kurso kurs, wykład
 kvankam chociaż
 ludi grać
 malfacilo trudność

radio radjo; promień
 simila podobny
 stacio stacja
 traduki tłómaczyć

Varsovio, la 4-an de februaro 1930.

Kara Edvardo,

Mi kore dankas al vi pro via letero kaj ĝojas, ke vi eklernis esperanton. Mi ja estas malnova esperantisto, kvankam ankoraŭ ne maljunulo, sed tion ŝajne vi ne sciis. Estante fervora radio-amanto (albo radioamatoro), mi aŭskultadis kurson de esperanto, kiun nia stacio disaŭdigis. Mi esperas, ke nun vi ekkomprenos la gravan rolon (rola) ludotan de radio por nia lingvo. Havigu do al vi per aĉeto aŭ per propra konstruo radio-ricevilon. Vi certe scias, ke mia aparato estas konstruita de mi mem kaj ke mi ofte konstruadis similajn al miaj amikoj. Se vi havus iun malfacilon, tiam turnu vin al mi. Mi esperas, ke vian respondon vi jam faros en esperanto kaj por faciligi ĝin al vi mi donas al vi la liston (lista) de plej ofte renkontataj radiovortoj kun pola traduko. Jen ĝi:

agordi stroić
 akumulatoro akumulator
 alterna zmienny
 ampero amper
 amplifikatoro amplifikator
 anodo anoda
 anteno antena
 bakelito bakelit
 baterio baterja
 bobeno cewka
 cirkvito obwód
 detektoro detektor
 drato drut
 ebonito ebonit
 fiksi przytwierdzić
 filamento drucik żarzenia
 trekvenco częstotliwość
 izoli izolować
 katodo katoda
 kondensatoro kondensator
 kondukilo przewód
 konekti łączyć

kupli sprzęgać
 kupro miedź
 kurento prąd
 laŭtparolilo głośnik
 luti lutować
 magneto magnes
 mikrofono mikrofon
 niti nitować
 ondo fala
 ondolongo długość fali
 plato płyta
 rezistanco opór
 ricevilo odbiornik
 sendstacio stacja nadawcza
 ŝraŭbo śruba
 telefonio telefonja
 tensio napięcie
 terkonekto uziemienie
 valvo lampa katodowa
 vibri drgać
 zinko cynk

Dume pledu por esperanto skribante al viaj radio-stacioj kaj petante, ke ili instruu ankaŭ nian lingvon.

Kore kaj amike

via

Stanislao

§ 56. Sufiksoj — Przystawki

— **aĵ** oznacza przedmiot, zrobiony z jakiegoś materiału, albo przedmiot, posiadający pewną właściwość konkretną: *ovo* jajo, *ovaĵo* jajecz-

nica, *fotografi* fotografować, *fotografajo* fotografia, *cirkaŭ* naokoło, *cirkaŭlajo* okolica, *nova* nowy, *novaĵo* nowina, *esti* być, *estaĵo* istota żyjąca, *belaĵo* coś pięknego.

Przetłómacz: *trinkaĵo*, *bonaĵo*, *manĝaĵo*, *aĉetaĵo*, *verdaĵo*, *ruĝaĵo*.

— **ec** oznacza właściwość, przymiot: *boneco* dobroć, *beleco* piękność, *grandeco* wielkość.

Przetłómacz: *aĉeteco*, *riĉeco*, *amikeco*, *brileco*, *aŭtoreco*, *erareco*, *verdeco*, *ruĝeco*, *reĝeco*.

— **ing** oznacza przedmiot, w który się częściowo coś wsadza: *cigaringo* cygarnica do cygar, *cigaredo* papieros, *cigaredingo* cygarniczka do papierosów, *fingro* palec, *fingringo* naparstek, *plumo* — pióro, *plumingo* — obsadka do pióra.

— **uj** oznacza 1) przedmiot, który w sobie coś całkowicie mieści: *cigarujo* cygarnica (na cygara), *plumujo* piórnica, *sukero* cukier, *sukerujo* cukiernica, *supo* zupa, *supujo* waza na zupę, *mono* pieniądz, *monujo* pugilares, 2) drzewa owocowe od nazwy owocu: *pomo* jabłko, *pomujo* jabłoń, *piro* grusza, *pirujo* grusza.

Uwaga: Można także używać wyrażen złożonych: *po-marbo*, *pirarbo* i. t. d.

3) nazwy krajów: *polo* polak, *Polujo* Polska, *franco* francuz, *Francujo* Francja, *anglo* anglik, *Anglujo* Anglja.

Uwaga: Często są też używane słowa złożone: *Pollando*, *Anglollando* i. t. d.

§ 57. Edziĝo de ratino

(Japana fabelo)

dispeli rozpędzić

edzinigi wydać za mąż

familio rodzina

fari czynić

fino koniec

fine wkońcu

forpeli odpędzić

japano japończyk

konfesi wyznawać

kontraŭ naprzeciw

kontraŭstari przeciwstawić się

luno księżyc

malhelpi przeszkadzać

marŝi maszerować

mordi gryźć

muro mur

neniel w żaden sposób

nubo chmura

pasi przechodzić

peli pędzić

pensi myśleć

rato szczur

rezisti opierać się

surprizi zrobić niespodziankę

tra przez

trapasi przejść

Maljuna rato havis filinon. Ĝi volis edzinigi ŝin kun iu plej forta en la mondo. Ĝi iris unue al la luno, *pensante*, ke luno estas la plej forta. Sed la luno diris, ke ĝin ofte malhelpas la nubo, kiun ĝi neniel povas forpeli.

Tiam *la rato* sin turnis al la nubo, *pensante*, ke la nubo estas pli forta ol la luno. Sed la nubo respondis: Min ĉiam dispelas la vento, kiun mi neniam povas kontraŭstari.

La trian fojon *la rato* ekmarŝis kaj iris al la vento, *pensante*, ke la vento estas pli forta ol la nubo. Sed la vento konfesis, ke la muro staras kontraŭ ĝi kaj ke ĝi fute ne povas trapasi ĝin.

Fine *la rato* iris al la muro, *pensante*, ke la muro estas pli forta ol la vento. Sed *la muro surprizita* diris: „*Via familio* mordadas min kaj mi ne povas rezisti kontraŭ tio.”

Jen *la rato* kaj *lia edzino* ekkomprenis, ke *ilia* filino devas edziniĝi nur kun ratido. Kaj baldaŭ okazis festeno, dum kiu ili edzinigis sian filinon kun juna rato de sia najbaro.

§ 58. Tigro kaj vulpo (Ĉina fabelo)

akompani towarzyszyć
ĉino chińczyk
fiera dumny
for precz
forkuri uciekać
ĝentila grzeczny
humile pokornie
insisti nalegać

inter między
kaŝi ukrywać
kredi wierzyć
kuri biec
maltime odważny
meti kłaść
najbaro sąsiad
okazi zdarzyć się

submetiĝi poddać się
 ŝajnigi udawać (coś)

tigro tygrys
 vulpo lis

En montoj vulpo renkontis tigron. La tigro estis manĝonta (= volis manĝi) la vulpon. — Ne, diris la vulpo, *sin ŝajnigante* fiera kaj maltime, — vi ne povas min mortigi. Mi estas la reĝo de l' bestoj. Mi estas la *plej forta el* ĉiuj. Humile-trankvile *submetiĝu* tuj kaj mi pardonos al vi vian *malĝentilaĵon*. — La tigro insistis: — ne, ne, *mi estas* la reĝo. Mi estas *pli forta ol* vi. — Se vi ne kredas, diris la vulpo, nu, sekvu min kaj vidu, kion faros la aliaj bestoj.

La du bestoj kune iris. Ĉiuj aliaj *bestoj vidante* la vulpon *en akompano de* la tigro forkuradis kaj sin kaŝadis. *Pensante*, ke ili forkuras pro timo antaŭ la vulpo, *la tigro* ankaŭ forkuris.

§ 59. Dowcipy — Spritaĵoj

azeno osioł
demandi pytać
devi mieć obowiązek
devegi musieć
devigi zmusić
eble może
ĝis revido do widzenia

juĝi sądzić
juĝistaro trybunał sądowy
malpermesi zabronić
mastro gospodarz
neniam nigdy
permesi pozwolić
povi móc

Inter amikinoj. — Kredu al mi, kara amikino, ke pro mi junulo sin mortigis.

— Ĉu eble oni vclis devigi lin, ke li edziĝu kun vi?

Demando

Servisto, kiu ofendis sian mastron, staras antaŭ juĝistaro kaj estas punita. Post la fino de la proceso li demandas la juĝiston: Sinjoro juĝisto, mi volus fari nur unu demandon: ĉu servisto neniam povas diri al sia mastro: „Vi estas azeno”?

— Neniam

— Kaj ĉu oni povas diri al azeno: „Sinjoro”?

— Neniu tion al vi malpermesas

— En tia okazo: Ĝis revido, Sinjoro.

§ 60. Przysłówki — Adverboj

Przysłówki czasowe, t. j. określenia ogólne, wyrażające czas, w którym się coś dzieje, mają podwójną formę: *nokte* w nocy (albo *dum la nokto*, *en la nokto*), *tage* (albo *dum la tago*) w dzień, *ĉiuhore* (albo *en ĉiu horo*, *dum ĉiu horo*) co godzina, *somere* (albo *en somero*, *dum somero*) w lecie, *matene* rano, *vespere* wieczorem, *dume* tymczasem.

Przysłówki miejscowe są to wyrażenia, odpowiadające na pytanie **kie? gdzie**, które na oznaczenie miejsca przybierają końcówkę przysłówkową: *hejme* (albo *en la hejmo*) w domu u siebie, *ekstere* zewnątrz, *interne* wewnątrz, *flanke* na boku, *meze* (albo *en la mezo*) w środku. Należy pamiętać, że przysłówki miejscowe na oznaczenie kierunku, a więc na pytanie **kien? dokąd?** przybierają końcówkę czwartego przypadku: *iru antaŭen* idźcie naprzód; *mi estas hejme* jestem w domu, *mi iras hejmen* idę do domu, *dekstren* na prawo! *flanken* na bok! *Li falis teren* upadł na ziemię.

§ 61. Sufiksoj

-inda oznacza **godny czegoś**: *inda* godny, *kredi* wierzyć, *kredinda* wiarogodny, *aminda* go-dzien kochania, miły

-ema oznacza **skłonność do czegoś**: *ema* skłonny, *kredema* łatwowierny, *amema* kochliwy, *ĉankema* wdzięczny

-ebla oznacza **możliwość**: *ebla* możliwy, *kredebla* prawdopodobny, *kompreni* rozumieć, *komprenebla* zrozumiała.

§ 62. La plej gravaj adverboj Najważniejsze przysłówki

nā oznaczenie:	miejsca (e)	czasu (am)	spo- sobu (el)	przy- czyny (al)	ilości (om)
nieokreślne —	ie gdzieś	iam kiedyś	iel jakos	ial dlaczegoś	iom nieco trochę
pytające i względne (k)	kie gdzie	kiam kiedy	kiel jak	kial dlaczego	kiom ile
wskazujące (t)	tie tam	tiam wtedy	tiel tak	tial dlatego	tiom tyle
zbiorowe (ĉ)	ĉie wszędzie	ĉiam zawsze	ĉiel wszelkim sposobem	ĉial z każdej przyczyny	ĉiom wszelka ilość
przeczące (nen)	nenie nigdzie	neniam nigdy	neniel w żaden sposób	nenial z żadnego powodu	neniom żadna ilość (nie)

Oto cechy charakterystyczne przysłówków powyższej tabeli:

nieokreślne —	—	—	e miejsce
pytające k	—	—	al przyczyna
wskazujące t	—	—	am czas
zbiorowe ĉ	—	—	el sposób
przeczące nen	—	—	om ilość

§ 63. La rado turniĝas

(Malnova egipta legendo)

<i>ĉesi</i> przestać	<i>ordoni</i> rozkazać
<i>decidi</i> postanawiać	<i>ordone</i> według rozkazu
<i>egipta</i> egipski	<i>rado</i> koło
<i>feliĉo</i> szczęście	<i>rigardi</i> patrzeć
<i>inversa</i> odwrotny	<i>senĉese</i> bez przerwy
<i>inverse</i> naodwrot	<i>sklavo</i> niewolnik
<i>knari</i> skrzypiec	<i>sukcesplena</i> pełny sukce- sów
<i>konduki</i> prowadzić	<i>supra</i> górny
<i>konkeri</i> zdobyć, podbić	<i>tempo</i> czas
<i>kunkonduki</i> prowadzić ze sobą	<i>tero</i> ziemia
<i>malsupra</i> dolny	<i>turniĝi</i> obracać się
<i>milito</i> wojna	<i>venki</i> zwyciężać
<i>militkaptito</i> jeniec wojenny	<i>venkinto</i> zwycięzca
<i>movo</i> ruch	<i>veturi</i> jechać
<i>moviĝi</i> poruszać się	

Revenante de sukcesplena milito, la egipta reĝo Sesostris kunkondukis multajn sklavojn kaj kvar militkaptitajn reĝojn el la konkeritaj landoj. *Alveninte* al sia reĝa urbo, li ordone decidis, ke la kvar reĝaj venkitoj tiru *lian* venkogloran veturilon. Unu el la kvar reĝoj, tirante la veturilon, senĉese rigardadis la knarantajn veturilajn radojn. Sesostris demandis lin, kial li tion faras. La militkaptito respondis: „*Kiam* la rado turniĝas, *tiam* de tempo al tempo la malsupra parto

de la knaranta rado moviĝas *supren* kaj inverse la supra moviĝas *malsupren*. *Tiel* estas ankaŭ kun la homa feliĉo. *Kiu* hodiaŭ estas feliĉa, *tiu* povos morgaŭ fariĝi malfeliĉa. *Aŭdinte* tion Sesostriŝ tuj liberigis la reĝojn kaj redonis al ili la konkeritajn terojn.

§ 64. Przyimek nieokreślony je Nedifinita prepozicio je

Przyimki w esperancie mają stale określone znaczenie, dlatego nie należy tłumaczyć dosłownie przyimków, stojących przy rzeczownikach, lecz należy zawsze uważać, ażeby znaczenie danego przyimka odpowiadało pojęciu, które chcemy wyrazić: *mi promenas sur la strato* spaceruję po ulicy; *maljunulo kun unu piedo* starzec o jednej nodze.

Gdy zachodzi wątpliwość, jakiego przyimka należałoby użyć, wtedy używamy przyimka *je*. Nie należy go jednak używać zbyt często, lecz starać się zastąpić go innym. W wielu wypadkach można go zastąpić czwartym przypadkiem: *sopiri je* patruje (lub *sopiri patrujon*) tęsknić za ojczyzną; *malsana je okuloj* (lub *malsana pro okuloj*) chory na oczy; *respondi je tio* odpowiedzieć na to; *domo alta je kvar metroj* (lub *do-*

mo alta kvar metrojn) dom wysoki na cztery metry.

§ 65. Tworzenie wyrazów przy pomocy przyimków

Vortfarado per prepozicioj

ĉirkaŭ około

ekster zewnątrz

laŭ według

preter obok

supre na górze

trans przez, poza

Zauważyliśmy już, że przyimki łączą się bardzo często z innemi częściami mowy i tworzą w ten sposób nowe słowa i pojęcia: *enporti* wnosić, *elporti* wynosić, *znosić* (cierpieńia); *enskribi* wpisać, *elskribi* wypisać, *priskribi* opisać, *ĉirkaŭskribi* opisać, *subskribi* podpisać, *alskribi* dopisać, *surskribi* napisać (na czemś); *subiri* podejść, *zachodzić*, *aliri* dojsć, *foriri* odejsć, *ĉirkaŭiri* obejść (wokoło), *supreniri* iść do góry, *podnosić* się, *suriri* wejść, *wstąpić* na co, *eliri* wyjść, *kuniri* iść razem, *transiri* przejść (na drugą stronę), *trairi* przejść, *postiri* iść za kim, *preteriri* przejść obok, *pominać*, *laŭiri* iść wzdłuż czego, *lawirować*, *antaŭiri* poprzedzać; *interparoli* rozmawiać między sobą, *elparoli* wymawiać, *priparoli* omawiać coś, *alparoli* przemówić; *antaŭvidi* przewidzieć; *enlanda* krajowy, *eksterlan-*

do zagranica; *senmorta* nieśmiertelny; *perforte* przemocą, *laŭforte* w miarę sił; *deveni* pocho-
dzić, *alveni* przybywać do kogoś itd.

§ 66. Prepozicij adverbaj

Przez przybranie końcówki *e* przyimki na-
bierają cechy przysłówków: *sube* na dole, poni-
żej, *kontraŭe* przeciwnie, *apude* obok, *ene* we-
wnątrz, *pere* (de) zapomocą (czego), *kune* ra-
zem, *dume* tymczasem, *antaŭe* przedtem, *antaŭ-
en!* naprzód!, *ekstere* zewnątrz.

§ 67. Wyrażenia nieosobowe

Bardzo często spotykamy się z wyrażenia-
mi, które oznaczają czynności nieosobowe lub
pochodzące od przyczyn niewiadomych i nie-
określonych. Są to wyrażenia nieosobowe, przy
których nie kładzie się żadnego zaimka:

tondras grzmi; *neĝas* pada śnieg; *varmiĝis*
ociepliło się; *estas bele* jest ładnie; *brulas* pali
się; *estas jest, estas dirite, ke* jest powiedziane,
że; *estas danĝere* jest niebezpiecznie; *ŝajna als*
ni, ke zdaje się nam, że; *estas utile* jest rzeczą
pożyteczną; *multe trinki estas ne sane* wiele pić
nie jest zdrowo.

§ 68. Sufikso

-um- nie ma określonego znaczenia. Słowa,
utworzone zapomocą tej wstawki, są w słowni-
kach podane jako samoistne wyrazy; najlepiej
uczyć się ich osobno: *plena* pełny, *plenumi* speł-
nić, *malvarma* zimny, *malvarmumo* przeziębie-
nie, *malvarmumiĝi* przeziębć się, *okulumi* ocz-
kować, *aero* powietrze, *aerumi* przewietrzać, *na-
zumo* cwikier, *ventumi* wachlować, *ventumilo*
wachlarz, *komuna* wspólny, *komunumo* gmina,
elvortumi wysłować itd.

— **ĉj-** dodane do kilku pierwszych liter
imienia męskiego zmienia je na zdrobniałe i pie-
szczotliwe: *Miĥaelo* Michał *Miĥaĉjo* lub *Miĉjo*
Michaś; również *paĉjo* tatuś

— **nj-** zaś jest w tem samem znaczeniu do-
dawane do pierwszych liter imienia żeńskiego:
Mario Marja, *Manjo* Marysia; również *panjo* ma-
musia.

§ 69. Często używane skróty Ofte uzataj mallongigoj

anst. = anstataŭ = zam.

ekz. = ekzemple = np.

ka. = kaj aliaj = i i.

kc. = kaj ceteraj = i i.

ks. = kaj similaj = itp.

ktp. = kaj tiel plu = itd.

t. e. = tio estas = tj.

n-ro = numero = nr.

pĝ. = paĝo = str.

st. = sub titolo = p. t.

PS. = postskribo = PS.

kp. = komparu = porównaj

vd. = vidu = zobacz

f-ino = fraŭlino = panna

k-do = kamarado = towa-
rzysz

s-o = sinjoro = pan

s-ino = sinjorino = pani

k-io = kompanio = Ska

d-ro = doktoro = dr.

p-ro = profesoro = prof.

§ 70. Używanie przyrostków

La uzado de afiksoj

Przyrostki (wstawki i przystawki) używa się także samodzielnie: *disa* rozproszony, *fia* wstrętny, *male* przeciwnie, *ree* znowu, *aĵo* rzecz, *ano* członek, *aro* gromada, zbiór, *eble* może, *ebla* możliwy, *emo* skłonność, *eco* przymiot, właściwość, *estri* zarządzać, *estro* kierownik, *igi* powodować, czynić czem, *inda* godny, *aliĝi* przyłączyć się, *estraro* zarząd, wydział, *aniĝi* stać się członkiem.

§ 71. Dni tygodnia — Tagoj de semajno

Lundo poniedziałek, *mardo* wtorek, *merkredo* środa, *ĵaŭdo* czwartek, *vendredo* piątek, *sabato* sobota, *dimanĉo* niedziela.

§ 72. Miesiące — Monatoj

Januaro styczeń, *februaro* luty, *marto* marzec, *aprilo* kwiecień, *majo* maj, *junio* czerwiec,

julio lipiec, *aŭgusto* sierpień, *septembro* wrzesień, *oktobro* październik, *novembro* listopad, *decembro* grudzień.

§ 73. Pory roku — Sezonoj

Printempo wiosna, *somero* lato, *aŭtuno* jesień, *vintro* zima.

§ 74. Korespondencja Korespondo

bonvoli zechcieć

estimi szanować

honoro honor, zaszczyt,

cześć

ideo idea

kuraĝa odważny

lasi zostawić

longa długi

plena pełny

poŝto poczta

poŝtkarto pocztówka

ricevi otrzymać

samideano współideowiec

sincera szczery

trovi znaleźć

Por komenci: Estimata sinjoro. Kara amiko. Estimata samideano. Sinjoro redaktoro.

Por respondi: Mi ricevis ĥieraŭ vian belan karton... Per tiu ĉi letero mi petas vin pri... Respondante vian leteron de l'... Bonvolu pardonni, ke mi lasis tiom longe vian lastan poŝtkarton sen respondo, sed... Mi havas la honoron turni min al vi... Ricevinte vian adreson de s-o N., mi kuraĝas vin demandi... Trovinte vian adreson en la gazeto...

Por fini: Sincere salutante, mi restas via...
Kun (plena) estimo... (Plen)estime... Kun ami-
ka saluto.. Kore via... Sincere via... Samide-
ane... Kun (plej) kora saluto...

§ 75. Pri la deveno de l' arta muziko

(Greka fabelo)

antikva starożytny
arto sztuka
barbaro barbarzyńca
barbo broda
bezoni potrzebować
birdo ptak
bori świdrować
deklivo przepaść
delikata delikatny
detrui niszczyć
deveni pochodzić
dolĉa słodki
eĉ nawet
ekzisti istnieć
fabelo bajka
frakasi druzgotać
genia genialny
greko grek
halti zatrzymać się
herbo ziele
inviti zaprosić
kaĉo trzcina

kanto śpiew
karesi pieścić
konsenti zgodzić się
mediti rozmyślać, medyto-
wać
melodio melodja
miksi mieszać
moki drwić
muta niemy
naski rodzić
obstina uparty
paŝti paść
persisti wytrwać
rava uroczy
respekti poważać
serioza poważny
siavice ze swej strony
sono dźwięk
sovaĝa dziki
sufiĉa wystarczający
ŝafo owca
toleri tolerować

tranĉi ciąć
triumfi triumfować
truo dziura

vico szereg, kolej
voĉo głos

En antikvaj tempoj, longe antaŭ Homero, vivis juna paŝtisto, kiu paŝtis sian ŝafaron sur la herbo-riĉaj deklivoj de Parnaso. Iun tagon, li tranĉis kanon, boris en ĝi truetojn kaj eltiris el ĝi sonojn de rava dolĉeco. Ĝoje li invitis siajn amikojn, ke ili faru la samon. Sed ili mokis lin: — „Ĉu ne sufiĉas la kanto de l' birdoj kaj la melodio voĉo de l' junulinoj? Por kio ni bezonas novan muzikon?“. — Sed la paŝtisteto persistis kaj la junaj paŝtistoj el Parnaso iris por demandi la saĝulojn de Grekujo. „Ho, respektindaj saĝuloj“, ili diris, „ĉu ebla estas arta muziko?“ Kaj la respektindaj saĝuloj post longa medito, karesante siajn blankajn barbojn, respondis fine per serioza voĉo: „Ne, paŝtistoj, tia muziko estas neebila, ĉar ĝi estus, kiel la lingvaĵo de l' barbaroj, — nur sovaĝa miksaĵo, interfrakaso de sonoj, netolerebla por ĉiu delikata orelo...“

Triumfante revenis la paŝtistetoj al sia ŝafaro kaj denove mokis sian tro genian kamaraĉon. Sed obstina li restis. Senhalte li tranĉis kanojn kaj senĉese invitadis al ludo siajn kunu-

lojn. Fine ili konsentis kaj el la boritaj kanoj ankaŭ siavice eligis sonojn de rava dolĉeco...

Tiel naskiĝis la arta muziko. Ĝi ne ĉesigis la kanton de l' birdoj, ĝi ne mutigis la melodian voĉon de l' junulinoj. Ĝi vivas, saĝuloj de Grekujo, kaj tiel longe ĝi vivos, kiel longe ekzistos homoj.

* * *

Simile ankaŭ nia esperanto ne detruos niajn naciajn lingvojn kaj tamen ĝi vivos por la bono de l' homaro.

El „Vortoj de Prof. Cart”.

§ 76. Komerca vortareto

(Słowniczek wyrażen handlowych)

<i>afranki</i> opłacić (list)	<i>asocio</i> stowarzyszenie
<i>akapari</i> skupywać dla spe-	<i>atesti</i> świadczyć
kulacji	<i>bilo</i> bil
<i>akcesora</i> dodatkowy	<i>bilanco</i> bilans
<i>akcidento</i> przypadek	<i>cirkuli</i> kursować
<i>aktiva</i> czynny	<i>citi</i> cytować
<i>akurata</i> dokładny	<i>ĉeko</i> czek
<i>anonco</i> ogłoszenie	<i>ĉifro</i> szyfra
<i>arbitraĝo</i> arbitraż (giełdo-	<i>dato</i> data
wy)	<i>debeto</i> debet
<i>artiklo</i> artykuł (towar)	<i>debito</i> debit, zbyt
<i>asekuri</i> ubezpieczyć	<i>deficito</i> deficyt
<i>asigni</i> asygnować	<i>deklari</i> oświadczyć

dogano komora celna
ekspedi ekspedjować
ekzakta ścisły
establi założyć
etiketo etykieta
fako oddział
fiksi ustalić
firmo firma
fisko fiskus
frajto fracht
ĝiro zyro
importi importować
imposto podatek
instali instalować
interezo odsetki
inventaro inwentarz
kambio weksel
kaŭcio kaucja
klaŭzo klauzula
komerco handel
komisii polecać
komizo subjekt
konfirmi potwierdzić
kontante gotówką
kooperativo kooperatywa
kredito kredyt
kreditoro wierzyciel
kurzo kurs (giełd.)
kvitanco pokwitowanie
likvidi likwidować

makleri pośredniczyć
marĉandi targować się
metio zawód
negoci handlować
oferto oferta
pagi płacić
pasiva bierny (buch.)
produkti produkować
prospekto prospekt
prunti pożyczyć
rabato rabat
reklamo reklama
rento renta
rentumo dochód z majątku
rimeso rymesa
riski ryzykować
saldo saldo
signi oznaczyć
solventa wypłacalny
specimeno próbka
spezo obrót pieniężny
Ŝanĝi zamieniać
Ŝpari oszczędzać
Ŝuldo dług
tarifo taryfa
transito tranzyt
transporto transport
trato trata
varo towar
varbi werbować

§ 77. Karaj studintoj

absoluta bezwzględny

babela babiloński

blinda ślepy

daŭro przeciąg (czasu)

daŭrigi ciągnąć dalej, kontynuować

diversa różny

instigi podniecać

jena ten oto

konstati stwierdzać

nacio naród

necesa potrzebny

perfekta doskonały

persono osoba

reciproke nawzajem

rekomenadi polecić

rilate odnośnie

rimedo środek

studi studjować

surda głuchy

taŭga odpowiedni

turo wieża

tuta cały

vero prawda

vorto słowo

Internacia helpa lingvo estas absolute necesa. La tuta tero estas nun kiel turo babela. Rilatoj inter la homoj de diversaj nacioj ne estas facilaj. Rimedo por reciproka kompreno estas necesa. La esperanta lingvo perfekte taŭgas por tiu celo. Vi mem konstatis kiel tiu lingvo estas simpla kaj facila. Tamen multaj personoj ekzistas, kiuj pensas, ke tio ne estas vera. Neniu estas pli surda, ol tiu, kiu ne volas aŭdi. Neniu estas pli blinda, ol tiu, kiu ne volas vidi. Sed vi certe instigos aliajn sekvi vian vojon kaj mem daŭrigos la legadon por perfektigi en la lingvo.

Mi varme rekomendas al vi jenajn verkojn:
Kompleta Gramatiko kaj Vortfarado de Esperanto de Fruictier-Grenkamp, Plena Vortaro de Esperanto tuta en esperanto kaj **Vortoj de Prof. Cart.**

Pri ceteraj verkoj kaj esperantaj gazetoj donas al vi informojn la anoncoj en tiu ĉi lernolibro.

Kune ĝis fina venko

via

S. Grenkamp

Parizo, en januaro 1930.

Tegoż autora:

wyszły:

Bałucki: KUZETO

KRIOJ DE L'KORO

PENSEROJ, I-a kajero

— II-a kajero

Wysłouch: EL LA LANDO DE RUINOJ

(w współpracy)

KOMPLETA GRAMATIKA KAJ VORT-
FARADO DE ESPERANTO

PLENA VORTARO DE ESPERANTO

VORTOJ DE PROF. CART

w przygotowaniu:

5.000.000

ĈU VI TION LEGIS?

ENCIKLOPEDIA VORTARO

ESPERANTA KRESTOMATIO

KION HOMOJ VALORAS

LA POLA FOLKLORO KAJ POPOL-
KANTO

St. Reymont: NOVELOJ

Stanisław Reymont, BIOGRAFIO

TRA L'OKULVITROJ DE L'SINCERO

Każdy esperantysta powinien
czytać ilustrowany tygodnik

HEROLDO DE ESPERANTO

Żądajcie okazowych egzemplarzy
i bezpłatnych katalogów od

HEROLDO DE ESPERANTO, KÖLN

Brüsselerstr. 94, Niemcy

Każdy polak

abonuje

jedyny polski miesięcznik

POLA ESPERANTISTO

(ESPERANTYSTA POLSKI)

Kraków, Lubicz 34

UNIVERSALA ESPERANTO-ASOCIO

celas:

Disvastigi la uzadon de la internacia helplingvo Esperanto.

Plifaciligi la ĉiuspecajn moralajn kaj materiajn rilatojn inter la homoj sen diferenco pri raso, nacieco, religio aŭ lingvo.

Krei internaciajn servojn uzeblajn de ĉiuj homoj, kies intelektaj aŭ materiaj interesoj celas trans la limojn de ilia genta aŭ lingva teritorio.

Kreskigi inter siaj membroj fortikan ligilon de solidareco kaj disvolvigi ĉe ili la komprenon por fremdaj popoloj.

La Asocio estas neŭtrala rilate al religio, nacieco aŭ politiko.

donas:

Al la membroj: Membrokarton kaj kvarcentokdekpaĝan Jarlibron kun la adreso de la Delegitoj, Esperantistaj grupoj, gazetoj, organizaĵoj, kun sciigoj pri internaciaj rilatoj ktp.

Al la Membro-Abonantoj: Krom tio la gazeton „Esperanto”, internacia ĉeforgano de la Esperantistoj, kun artikoloj literaturaj, sciencaj, teknikaj kaj precizaj informoj pri la movado.

Al la Subtenantoj: Krom ĉiuj dokumentoj, kiujn ricevas Membro-Abonanto, premion konsistantan el libroj el la Esperanto-literaturo.

Ĉiu aliĝinto rajtas presigi senpage korespondan anonceton unufoje en la gazeto „Esperanto”

kaj postulas nur modestan kotizon

de 5 Fr. por Membro, de 12,50 Fr. por Membro-Abonanto kaj de 25 Fr. svisa valoro por Membro-Subtenanto.

UNIVERSALA ESPERANTO-ASOCIO

12 Boul

Książnica Podlaska

im. Ł. Górnickiego w Białymstoku

KP-F14-0001693